Загальна кількість звернень за тематикою (усні та письмові)	4364
Кількість повідомлень про порушені права	13075
Кількість відкритих проваджень	134
Кількість запитів та ініціативних листів	3076
Кількість випадків відновлення прав	252
Кількість опрацьованих проєктів НПА	617
Кількість моніторингових спостережень за додержанням процесуальних прав учасників судового провадження у кримінальному проваджені, цивільному та адміністративному процесах	321
Кількість судових засідань як представника інших осіб та третьої особи в цивільному та адміністративному судочинстві	18
Кількість актів реагування Уповноваженого	6 (з них 4 подання Уповноваженого та 2 конституційні подання Уповноваженого)
Кількість складених адміністративних протоколів	2
Кількість розпочатих кримінальних проваджень за результатами ініційованих Уповноваженим перевірок	65
Кількість підготовлених рекомендацій до парламенту та Уряду країни із пропозиціями щодо необхідності розроблення нормативно-правових актів або внесення змін до чинних актів законодавства України з метою дотримання процесуальних прав людини	16
Кількість публікацій, роз'яснень, інформаційних матеріалів тощо	71

Забезпечення безперебійної роботи судової влади в умовах воєнного стану надзвичайно важлива з огляду на завдання та виклики, які постали перед Україною та системою правосуддя. Проблеми із забезпеченням справедливого судочинства існують і в мирний час. Проте війна ще більше ускладнює їх низкою додаткових викликів.

Викликами для судової системи в умовах дії воєнного стану 2024 року залишалися: перевантаження судової систем (нестача суддівських кадрів у судах першої та апеляційної інстанцій); фізична недоступність судів (на окупованих територіях або в зонах бойових дій суди можуть припинити роботу, що ускладнює доступ громадян до правосуддя); систематичні загрози для життя і здоров'я людей через повітряні атаки; перебої з енергопостачанням, знищення або пошкодження приміщень судів.

Дотримання права на справедливий суд у період воєнного стану критично важливе для захисту прав людини, підтримання довіри до держави та зміцнення верховенства права. Це не лише сприяє внутрішньому правопорядку, а й забезпечує міжнародну репутацію України як

правової держави, навіть в умовах надзвичайних викликів.

ЄСПЛ у своїх рішеннях зазначає, що складником права на справедливий суд є забезпечення доступу громадян до правосуддя. Йдеться не лише про фізичний доступ до приміщення суду, а й про забезпечення можливості ефективного судочинства, справедливість судового розгляду та рішень. Один із визначальних чинників, який впливає на розумність строків розгляду справи та якість судового рішення, – кадрове забезпечення судової системи.

Відновлення повноважності двох органів суддівського врядування ВККС України та ВРП сприяли 2024 року початку заповненню суддівських вакансій. Так, триває конкурс до судів апеляційної інстанції, у яких найбільший дефіцит кадрів, і ВАКС.

Загалом протягом січня – листопада 2024 року ВРП ухвалила внести Президентові України подання про призначення 464 суддів[1]. Президент України у травні, липні, жовтні, а також у грудні 2024 року видав 97 указів про призначення 460 суддів на посади.

У липні та грудні 2024 року на вірність українському народові присягнули 385 суддів місцевих судів. Водночас за інформацією ВРП 256 суддів звільнено протягом січня – листопада 2024 року. Це свідчить про те, що зберігається тенденція відтоку суддів із судової системи.

Через кадрову нестачу затягуються терміни розгляду справ, що негативно впливає на доступ громадян до правосуддя. За інформацією Верховного Суду, протягом останніх трьох років спостерігається тенденція до збільшення показника кількості справ і матеріалів, що надійшли на розгляд до судів усіх юрисдикцій, а також показника навантаження у розрахунку на одного працюючого суддю з урахуванням фактичної чисельності суддів.

Недостатнє фінансування судів впливає на технічне забезпечення, ремонт приміщень і забезпечення гідних умов праці суддів і працівників апаратів судів.

Вагомою подією в судовій системі стало прийняття ВРП у грудні 2024 року рішення «Про початок роботи служби дисциплінарних інспекторів Вищої ради правосуддя». Днем початку роботи служби дисциплінарних інспекторів ВРП визначено 23.12.2024. Службу дисциплінарних інспекторів створюють для реалізації повноважень ВРП щодо здійснення дисциплінарного провадження стосовно суддів[2].

У грудні 2024 року КДКП відновила свою діяльність після перерви, пов'язаної із завершенням повноважень попереднього складу, що є кроком для забезпечення належного функціонування прокуратури та зміцнення правової системи України.

Ситуація з суддівськими вакансіями у Конституційному Суді України 2024 року залишається складною. Відсутність достатньої кількості суддів впливає на ефективність та швидкість конституційного провадження.

8.1. Процесуальні права в цивільному та адміністративному судочинстві

Упродовж 2024 року Уповноважений отримав 2103 повідомлення щодо порушення прав у

цивільному та адміністративному провадженні, зокрема про порушення права на доступ до правосуддя у площині реалізації права на оскарження судового рішення до суду апеляційної інстанції, про порушення права на розгляд справи упродовж розумного строку, про порушення права на ознайомлення з матеріалами справи в електронному вигляді, а також про порушення принципу обов'язковості виконання судового рішення, закріпленого статтею 129-1 Конституції України.

8.1.1. Право на доступ до правосуддя

Основні складники права на доступ до правосуддя та справедливий суд визначено статтею 6 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод, статтею 55 Конституції України щодо права кожного громадянина на звернення до суду за захистом прав і свобод, а також статтею 124 Конституції України щодо загальних засад здійснення правосуддя.

Серед чинників, які найбільше вплинули на випадки порушення права громадян на доступ до правосуддя 2024 року, – рішення про ліквідацію Окружного адміністративного суду міста Києва (далі ОАСК) та утворення Київського міського окружного адміністративного суду, а також зміна територіальної підсудності судів через неможливість здійснювати правосуддя на ТОТ України.

2024 року до Уповноваженого надійшло 60 повідомлень громадян про порушення права на апеляційне оскарження рішення суду першої інстанції. Найчастіше ця проблема виникала щодо тривалого невиконання Київським окружним адміністративним судом (далі КОАС) ухвал Шостого апеляційного адміністративного суду (далі ШААС) про витребування з КОАС матеріалів адміністративних справ.

Обмеження права доступу громадян до правосуддя у спорах за участю центральних органів влади після ліквідації ОАСК констатувала і Європейська Комісія у висновку щодо стану виконання Україною вимог для початку переговорів про вступ до Європейського Союзу, який вона опублікувала 08.11.2023[3].

У справі «Зубак проти Хорватії» ЄСПЛ, розглядаючи загальні принципи доступу до судів вищої інстанції та обмеження *ratione valoris* (компетенція з огляду на цінність), зробив висновок, що стаття 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод не зобов'язує Договірні держави створювати апеляційні чи касаційні суди, проте якщо такі суди існують, необхідно дотримуватися гарантій, визначених у статті 6 Конвенції про захист прав людини й основоположних свобод, наприклад, у тій частині, у якій вона гарантує учасникам судового процесу ефективне право на доступ до суду[4].

Отже, ЄСПЛ роз'яснив, що положення статті 6 Конвенції про захист прав людини й основоположних свобод, зокрема право на доступ до суду, поширюються також на апеляційне чи касаційне оскарження судового рішення, якщо таке право передбачено національним законодавством. Забезпечення права на апеляційний перегляд справи належить до основних засад судочинства, визначених статтею 124 Конституції України.

Загалом упродовж 2024 року Уповноважений надіслав 250 листів до судових органів з питань порушень прав громадян на доступ до правосуддя.

Наприкінці 2023 року до Уповноваженого надійшла заява громадянина Г. щодо тривалого невиконання Київським окружним адміністративним судом ухвали Шостого апеляційного адміністративного суду про передачу матеріалів адміністративної справи. Громадянин Г. скаржився на те, що матеріали адміністративної справи за його позовом до Головного управління ПФУ в м. Києві про перерахунок пенсії упродовж дев'яти місяців не було передано до суду апеляційної інстанції для розгляду поданої ним апеляційної скарги.

За результатами здійсненого Уповноваженим провадження у січні 2024 року отримано інформацію про направлення Київським окружним адміністративним судом матеріалів адміністративної справи до відповідного апеляційного суду та поновлення тим самим права громадянина Г. на апеляційний перегляд рішення суду першої інстанції.

Невід'ємним складником права кожного на судовий захист є виконання судового рішення, яке охоплює, зокрема, визначений у законі комплекс дій, спрямованих на захист і поновлення порушених прав, свобод, законних інтересів фізичних та юридичних осіб, суспільства, держави.

За результатами розгляду звернень Уповноваженим було встановлено, що зміна територіальної підсудності судів, розташованих на ТОТ України, в окремих випадках призвела до неможливості отримання виконавчих документів за судовими рішеннями, які набрали законної сили та були ухвалені судами, територіальну підсудність яких змінено в умовах воєнного стану.

Однією з основних причин цього послугувала відсутність в Інструкції з діловодства в місцевих та апеляційних судах України, затвердженій наказом Державної судової адміністрації України від 20.08.2019 № 814[5] (далі Інструкція), відповідних норм, які регулювали б особливості порядку оформлення виконавчих документів у справах, розглянутих судами, територіальну підсудність яких змінено.

На розгляді Уповноваженого перебувало звернення адвоката Т. щодо відмови одним із районних судів міста Дніпро у видачі виконавчих листів у цілій низці справ, розглянутих місцевим загальним судом Донецької області, територіальну підсудність якого було змінено в умовах воєнного стану. Обґрунтовуючи відмову, суд послався на те, що Інструкція передбачає оформлення та видачу виконавчих документів судом, який ухвалив відповідне рішення, у паперовій або електронній формі та в порядку, визначеному процесуальним законодавством.

Однак правове регулювання звернення до виконання судових рішень судів, які не здійснюють правосуддя, не визначено.

З метою усунення проблеми в цьому конкретному випадку та недопущення її в аналогічних ситуаціях Уповноважений, серед іншого, ініціював перед ДСА питання щодо внесення відповідних змін до зазначеної Інструкції.

Крім того, Уповноважений звернув увагу на описану проблему також ВРП, надавши рекомендації щодо підготовки Щорічної доповіді про стан забезпечення незалежності суддів в Україні за 2024 рік.

8.1.2. Право на розгляд справи упродовж розумного строку

Завдання цивільного судочинства – справедливий, неупереджений і своєчасний розгляд та вирішення цивільних справ з метою ефективного захисту порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод чи інтересів фізичних осіб, прав та інтересів юридичних осіб, інтересів держави. У частині 1 статті 6 Конвенції про захист прав людини й основоположних свобод закріплено елементи права на доступ до правосуддя, серед яких є розумний строк розгляду справи.

2024 року Уповноважений отримав 61 повідомлення про випадки порушення права громадян на розгляд справи упродовж розумного строку. Серед основних причин затягування розгляду справ часто є велике навантаження на суди, недофінансування судів, відсутність достатньої кількості суддів та працівників апарату суду. Крім того, строк розгляду справ може збільшуватися внаслідок призначення у справі судової експертизи.

У липні 2024 року до Уповноваженого звернувся громадянин К. та повідомив про необхідність отримання допомоги в поновленні права на доступ до правосуддя й розгляд справи упродовж розумного строку, порушення яких виникло через тривале проведення судової земельно-технічної експертизи, призначеної судом у цивільній справі.

З метою поновлення прав громадянина К. Уповноважений доручив представнику в Кіровоградській області провести зустріч із судовим експертом, за результатами здійснення якої встановлено факт тривалої передачі до суду матеріалів проведеної судової земельно-технічної експертизи – понад рік з моменту її проведення, а також ініційовано процес передачі судовим експертом таких матеріалів до суду.

Внаслідок дій, вжитих Уповноваженим, суд отримав матеріали проведеної судової земельно-технічної експертизи та продовжив розгляд цивільної справи, чим поновлено право громадянина К. на розгляд справи упродовж розумного строку.

8.1.3. Право кожного на інформацію про результати розгляду справи та отримання копії судового рішення

Серед звернень громадян, які отримав Уповноважений 2024 року, містилися повідомлення про порушення права на інформацію щодо результатів розгляду справи та отримання копії судового рішення.

Право на отримання в суді усної або письмової інформації про результати розгляду справи визначено національним законодавством. Тож кожен, хто звернувся до суду, в обов'язковому порядку має бути поінформованим про результати розгляду судом справи, а також має право отримувати інформацію про рух справи з Єдиного державного реєстру судових рішень.

Національне законодавство гарантує право кожного на доступ до судових рішень, що, зокрема, забезпечується через оприлюднення судових рішень на офіційному вебпорталі судової влади України, введенням ДСА України ЄДРСР, ознайомленням з матеріалами справи в електронному вигляді за допомогою використання підсистеми Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи «Електронний суд», ознайомлення з матеріалами справи безпосередньо в приміщенні суду, а також отриманням судового рішення одразу після завершення судового розгляду справи.

2024 року Уповноважений здійснював провадження за зверненням громадянина Ш. щодо порушення права на інформацію про результати розгляду справи та отримання копії судового рішення. Під час здійснення провадження встановлено факт завершення розгляду справи судом ще 2021 року.

З метою поновлення порушених прав громадянина Ш., Уповноважений вживав заходи реагування, внаслідок яких суд поінформував заявника про результати розгляду справи, а також направив громадянину Ш. копію судового рішення рекомендованим поштовим відправленням.

8.1.4. Право на ознайомлення з матеріалами справи чи окремими документами в електронному вигляді

Упродовж 2024 року до Уповноваженого надходили повідомлення громадян щодо порушення права на ознайомлення з матеріалами справи чи окремими документами в електронному вигляді.

Відповідно до Положення про порядок функціонування окремих підсистем Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи[6], підсистема «Електронний суд» забезпечує можливість автоматичного надсилання матеріалів справ в електронному вигляді до Електронних кабінетів учасників справи та їхніх повірених.

Заборону обмеження права на доступ до правосуддя, навіть в умовах воєнного стану, яке охоплює можливість особи ініціювати судовий розгляд, брати безпосередню участь у судовому процесі, ознайомлюватися з матеріалами справи чи окремими документами в електронному вигляді, визначено статтею 64 Конституції України.

У березні 2024 року до Уповноваженого звернувся громадянин Д. щодо відмови Дарницького районного суду міста Києва в задоволенні його заяви про ознайомлення з матеріалами справи чи окремими документами в електронному вигляді через систему «Електронний суд».

Відмова суду обумовлювалася встановленням на сканерах, які перебувають на балансі суду, програмного забезпечення країни-агресора, пошкодженням будівлі суду та техніки внаслідок ракетного удару Російської Федерації.

На підставі інформації, отриманої Уповноваженим від ДСА України щодо стану технічного забезпечення Дарницького районного суду міста Києва, керівнику апарату суду було направлено лист, та на виконання вимог Уповноваженого суд здійснив завантаження копії матеріалів справи до обліково-статистичної картки автоматизованої системи документообігу суду та повідомив громадянина Д. про можливість ознайомлення з ними в особистому кабінеті Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи.

Оскільки причини обмеження права на ознайомлення з матеріалами справи чи окремими документами в електронному вигляді зокрема полягали в неналежному технічному забезпеченні судів, а також встановленні на техніці судів програмного забезпечення країни-агресора, Уповноважений у межах здійснення парламентського контролю до ДСА України надіслав лист для отримання інформації щодо технічних можливостей судів України здійснювати сканування матеріалів справ та долучати їх до матеріалів електронної судової

справи.

8.1.5. Право на справедливий судовий захист

Упродовж 2024 року надходили звернення щодо реалізації Уповноваженим права бути присутнім на засіданнях судів усіх інстанцій для забезпечення контролю за дотриманням процесуальних прав учасників судового провадження у цивільному та адміністративному процесах. З метою здійснення парламентського контролю за дотриманням процесуальних прав громадян 2024 року здійснено 146 моніторингових спостережень судових засідань.

2024 року увагу Уповноваженого привернула інформація про випадок, що трапився з малолітньою особою в середині червня у селищі Котельва на Полтавщині, зокрема вчинення групою осіб хуліганських дій щодо малолітнього, а також дій, які містять ознаки сексуального насильства, про які стало відомо із засобів масової інформації [7].

За наслідками моніторингу дотримання процесуальних прав виявлено порушення права потерпілого та його законного представника на участь у розгляді справи про адміністративне правопорушення та вручення копії постанови суду, що позбавило законного представника малолітнього потерпілого можливості її апеляційного оскарження.

Реагуючи на випадок порушення суддями процесуальних прав, Уповноважений направив скарги до ВРП щодо дисциплінарних проступків суддів Котелевського районного суду Полтавської області.

Крім того, 2024 року Уповноважений з метою захисту прав і свобод людини та громадянина реалізував повноваження щодо участі в справі як третьої особи, яка не заявляє самостійних вимог щодо предмета спору, на стороні позивача за заявою до Держави Україна, в особі Державної казначейської служби України, третя особа – Головне управління Національної поліції в Дніпропетровській області, про відшкодування шкоди, завданої кримінальним правопорушенням.

8.1.6. Право на належне виконання судового рішення

Право на судовий захист – це конституційна гарантія прав і свобод людини і громадянина, а обов’язкове виконання судових рішень – частина права на справедливий судовий захист.

За 2024 рік Уповноважений отримав 802 повідомлення про порушення принципу обов’язковості судового рішення, визначеного статтею 129^1 Конституції України. Задля поновлення права на оперативне та повне виконання судового рішення, а також здійснення виконавчого провадження відповідно до вимог Закону України «Про виконавче провадження» надіслано 353 листи до органів державної виконавчої служби.

У лютому 2024 року до Уповноваженого звернувся громадянин Я. для отримання допомоги у виконанні МВС України судового рішення від квітня 2023 року, ухваленого на його користь, про призначення і виплату одноразової грошової допомоги у зв’язку із встановленням II групи інвалідності, внаслідок нещасного випадку, що стався в період проходження служби в органах внутрішніх справ.

Внаслідок виконання вимог Уповноваженого Департамент поліції охорони Національної поліції України на рахунок громадянина Я. перерахував кошти в розмірі 352 400 гривень, що стало поновленням права на отримання одноразової грошової допомоги.

Для всебічної реалізації функції парламентського контролю за дотриманням конституційних прав і свобод людини і громадянина Уповноважений використовує всі законодавчо надані можливості, зокрема право на складення протоколів про адміністративні правопорушення, передбачених статтею 188^{40} КУпАП.

Після отримання звернення громадянки Б. щодо невиконання Головою Державної служби геології та надр України судового рішення від лютого 2020 року щодо поновлення її на посаді директора Департаменту правового забезпечення Державної служби геології та надр України Уповноважений направив подання Голові Державної служби геології та надр України з вимогою вжиття термінових заходів реагування, спрямованих на відновлення порушеного конституційного права на працю громадянки Б. шляхом виконання судового рішення.

За невиконання законних вимог Уповноваженого на Голову Державної служби геології та надр України було складено протокол про адміністративне правопорушення, передбачене статтею 188^{40} КУпАП.

Постановою Шевченківського районного суду міста Києва Голову Державної служби геології та надр України визнано винним у вчиненні адміністративного правопорушення, передбаченого статтею 188^{40} КУпАП.

Також Головним слідчим управлінням Державного бюро розслідувань здійснюється досудове розслідування у кримінальному провадженні за фактом невиконання судового рішення.

Крім того, у відповідь на вжиті Уповноваженим заходи Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України повідомило, що відповідно до розпорядження Кабінету Міністрів України, Голову Державної служби геології та надр України звільнено з посади у зв'язку із закінченням строку призначення на посаду.

8.1.7. Забезпечення визначення поточного рахунку в банку для здійснення видаткових операцій

2024 року до Уповноваженого продовжили надходити повідомлення про порушення права, наданого на період дії воєнного стану, на здійснення видаткових операцій з рахунку, на який накладено арешт, у межах визначеного Законом України «Про виконавче провадження»[8] ліміту в 16 000 гривень.

За результатами опрацювання 72 повідомлень про порушення такого права виявлено проблему тривалого виконання банківськими установами постанов державних і приватних виконавців про визначення поточного рахунку в банку для здійснення видаткових операцій внаслідок відсутності в законодавстві чітко визначених часових меж виконання банківськими установами таких постанов.

На виконання вимоги Уповноваженого наказом Міністерства юстиції України від 31.12.2024 № 2042/43387[9] внесено зміни до Порядку автоматизованого арешту коштів/електронних

грошей боржників на рахунках/електронних гаманцях, відкритих надавачами платіжних послуг з обслуговування рахунків, емітентами електронних грошей та визначено банківським установам термін виконання постанови приватного чи державного виконавця про визначення поточного рахунку боржника – фізичної особи в банку для здійснення видаткових операцій.

8.2. Процесуальні права у кримінальному провадженні

Упродовж 2024 року до Уповноваженого надійшло 9196 повідомлень про порушення прав у кримінальному провадженні, зокрема 2847 – про порушення процесуальних прав під час досудового розслідування.

8.2.1. Право на внесення до ЄРДР відомостей про кримінальне правопорушення

Внесення відомостей про кримінальне правопорушення до ЄРДР – це процесуальна дія, порядок вчинення якої унормовано положеннями КПК України. КСУ в рішенні за конституційною скаргою Плескача В'ячеслава Юрійовича щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень частини третьої статті 307, частини третьої статті 309 КПК України зазначив[10], що звертаючись до уповноважених державних органів із заявою, повідомленням про вчинення кримінального правопорушення, особа очікувано перебуває в межах належної правової процедури, забезпечення якої є одним із завдань кримінального провадження (стаття 2 Кодексу).

Під час здійснення парламентського контролю за дотриманням процесуальних прав встановлено, що бездіяльність уповноважених осіб (дізнавачі, слідчі) НПУ, ДБР та прокурорів, що полягає у невнесенні відомостей до ЄРДР за заявами та повідомленнями про кримінальні правопорушення та невиконанні вимоги статті 214 КПК України, набула масового характеру. Порушення прав заявників є системними, що породжує щороку численні скарги до Уповноваженого та слідчих суддів, які в більшості випадків приймають ухвали, якими задовольняють скарги.

2024 року за результатами перевірок, ініційованих Уповноваженим, Секретаріатом Уповноваженого за заявами про кримінальні правопорушення, скаргами на бездіяльність органів досудового розслідування, прокуратури, що полягала у невнесенні відомостей до ЄРДР за заявами (повідомленнями) про кримінальні правопорушення, поновлено права 78 осіб на досудове розслідування та отримання витягу з ЄРДР, 2023 року – 81 особи.

Слідчі судді 2024 року розглянули 36334 скарги[11] (2023 року – 30047[12]) на бездіяльність органів досудового розслідування, яка полягає у невнесенні відомостей до ЄРДР, що становить 46,5% загальної кількості розглянутих скарг (78116)[13] на рішення, дії та бездіяльність під час досудового розслідування. 2024 року слідчими суддями задоволено 20861[14] скаргу на бездіяльність органів досудового розслідування, що полягає у невнесенні відомостей до ЄРДР, тобто 57,4% із розглянутих (2023 року – 17030, тобто 56,7%).

Рік	Розглянуто скарг на дії, рішення чи бездіяльність слідчого, прокурора та інших осіб під час досудового розслідування	З них: на бездіяльність слідчого, прокурора стосовно невнесення відомостей про кримінальне правопорушення до ЄРДР	%	З них задоволено скарг на бездіяльність слідчого, прокурора щодо невнесення відомостей про кримінальне правопорушення до ЄРДР	%
2023	69967	30047	42,9	17030	56,7
2024	78116	36334	46,5	20861	57,4

Питома вага скарг на бездіяльність уповноважених органів, що полягає у невнесенні відомостей до ЄРДР, серед інших скарг на дії, рішення чи бездіяльність слідчого, прокурора та інших осіб під час досудового розслідування, розглянутих слідчими суддями у 2024 році, зросла на 3,6% порівняно з 2023 роком (з 42,9 % до 46,5%). Кількість задоволених слідчими суддями скарг на бездіяльність уповноважених органів, що полягає у невнесенні відомостей до ЄРДР, зросла 2024 року порівняно з 2023 роком, що свідчить про системний характер порушень прав людини.

Відповідно до інформації, наданої Офісом Генерального прокурора, за оперативними даними ЄРДР, 2024 року органи досудового розслідування та органи прокуратури на підставі ухвал слідчих суддів розпочали 10 116 кримінальних проваджень, з яких у 4 056 (40,1%) провадженнях досудове розслідування закінчено, зокрема у формі направлення до суду – 130 (1,3%), закриття – 3926 (38,8%). 2023 року органи досудового розслідування та органи прокуратури на підставі ухвал слідчих суддів почали 10 165 кримінальних проваджень, з яких у 4 934 (48,5%) провадженнях досудове розслідування закінчено, зокрема у формі направлення до суду кримінальних проваджень – 120 (1,2%), закриття – 4 814 (47,4%).

Протиправна бездіяльність слідчого чи прокурора, яка полягає у невнесенні відомостей про кримінальне правопорушення до ЄРДР після отримання заяви, повідомлення про кримінальне правопорушення, перешкоджає можливості ініціювати початок кримінального провадження, а отже, надати особі реальний доступ до судового захисту.

Окрім того, чисельність скарг на бездіяльність органу досудового розслідування чи прокурора, яка полягає у невнесенні відомостей про кримінальне правопорушення до ЄРДР після отримання заяви (повідомлення) про кримінальне правопорушення, створює надмірний рівень судового навантаження, що своєю чергою є одним із чинників порушення права на судовий розгляд справи упродовж розумного строку, гарантованого статтею 6 Європейської Конвенції.

Одна з причин такої ситуації – неоднозначне тлумачення суб’єктами правовідносин, що виникають унаслідок заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення, норми закону та її застосування, зокрема щодо необхідності правової оцінки заяви чи повідомлення на предмет

того, чи викладені відомості містять ознаки кримінального правопорушення та залежно від цього вчинення дії, що полягає у внесенні відомостей до ЄРДР.

Оскільки відповідно до частини 2 статті 25 Закону України «Про прокуратуру»[15] Генеральний прокурор, керівники відповідних прокуратур, їхні перші заступники та заступники відповідно до розподілу обов'язків координують діяльність правоохоронних органів відповідного рівня у сфері протидії злочинності, 27.06.2024 Уповноважений направив подання Генеральному прокурору про вжиття заходів щодо визначення основних проблем у правозастосовній діяльності органів досудового розслідування, прокуратури при розгляді та вирішенні заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення, внесенні відомостей до ЄРДР, а також шляхів їх вирішення для запобігання порушенням прав людини на початок досудового розслідування та сприяння у виконанні завдань кримінального провадження.

Органи прокуратури та правопорядку поділяють позицію Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду, викладену в постановах від 30.09.2021 у справі №556/450/18[16] та від 20.04.2023 у справі №373/18/23[17], про те, що для початку досудового розслідування заява чи повідомлення повинні містити об'єктивні дані та вагомі фактичні обставини про наявність ознак кримінального правопорушення. Також зазначають, що внесення дізнавачем, слідчим чи прокурором відомостей до ЄРДР на підставі заяви чи повідомлення про кримінальне правопорушення, яка не містять достатніх даних про вчинення кримінального правопорушення, перешкоджає виконанню завдань кримінального провадження, оскільки створює надмірне навантаження на органи досудового розслідування та прокурорів, що може призвести до порушення загальних засад кримінального провадження під час досудового розслідування.

Отже, дотримання права заявників на внесення до ЄРДР відомостей про кримінальне правопорушення потребує забезпечення не лише судового, а й відомчого контролю, а стаття 214 КПК України – удосконалення з метою забезпечення єдиної правозастосовної практики.

Уповноважений отримав інформацію про порушення прав неповнолітнього Т., який наразі проживає за межами України. Так, у січні 2024 року заявник звернувся до Національної поліції України із заявою про вчинення родичкою щодо нього кримінального правопорушення. Інформацію про це не було внесено до ЄРДР. Зокрема, у заяві йшлося про незаконне заволодіння грошовими коштами в розмірі 1 200 000 гривень, виплаченими в рахунок призначеної одноразової грошової допомоги у зв'язку із загибеллю одного з батьків – військовослужбовця.

Секретаріат Уповноваженого надіслав лист від 16.04.2024 до обласної прокуратури. У відповідь поінформовано, що 18.04.2024 прокуратура внесла відомості до ЄРДР за частиною 5 статті 190 КК України, досудове розслідування триває.

8.2.2. Право на особисту свободу та невідкладне виконання судового рі■ення про застосування застави як альтернативного виду запобіжного заходу

Рекомендація Уповноваженого, надана у щорічній доповіді 2023 року, про унормування скорочення строку перевірки документа, що підтверджує внесення застави, з метою максимально швидкого звільнення особи з-під варти після внесення застави залишалася невиконаною.

У частині 4 статті 202 КПК України та в частині 7 статті 20 Закону України «Про попереднє ув'язнення»[18] визначено, що після отримання та перевірки документа, який підтверджує внесення застави, уповноважена службова особа місця ув'язнення, під вартою в якому знаходиться підозрюваний, обвинувачений, негайно здійснює розпорядження про його звільнення з-під варти та повідомляє про це усно й письмово слідчого, прокурора та слідчого суддю, а якщо заставу внесено під час судового провадження, – прокурора та суд. Перевірка документа, що підтверджує внесення застави, не може тривати більше одного робочого дня.

За результатами розгляду подання Уповноваженого щодо вдосконалення процедури обміну інформацією про внесення застави, її зарахування на спеціальний рахунок відповідного територіального органу ДСА, Мін'юст розробив проєкт, а КМУ ухвалив постанову від 07.12.2023 №1283 «Про внесення змін до Порядку внесення коштів на спеціальний рахунок у разі застосування застави як запобіжного заходу», яка набрала чинності 12.03.2024[19]. Відповідно до змін, інформацію, що підтверджує зарахування застави на депозитний рахунок, Казначейство передає до ДСА, а звідти – до Мін'юсту шляхом електронної інформаційної взаємодії. Така перевірка не може тривати більше одного робочого дня.

Натомість результати моніторингу та опрацювання отриманих скарг свідчать, що вжитих заходів щодо вдосконалення процедури обміну інформацією між уповноваженими органами про внесення застави наразі недостатньо, оскільки здійснення перевірки зарахування застави впродовж одного робочого дня не забезпечується, а право на особисту свободу особи після фактичного внесення за неї застави порушується. Чинний механізм перевірки документів, які підтверджують зарахування застави, створює умови для утримання під вартою осіб, за яких внесено заставу, упродовж кількох днів з моменту фактичного внесення застави, зокрема в разі внесення застави наприкінці робочого тижня, оскільки в неробочий час і вихідні дні таку перевірку не здійснюють.

Ухвалою слідчого судді від 01.08.2024 частково задоволено клопотання слідчого, продовжено строк тримання підозрюваного Д. під вартою та визначено йому альтернативний запобіжний захід у вигляді застави. У цьому ж судовому рішенні зазначено, що після отримання та перевірки документа, що підтверджує внесення застави, підозрюваного потрібно негайно звільнити.

Згідно з платіжною інструкцією від 01.08.2024 заставу за Д. внесено на депозитний рахунок територіального управління ДСА. Утім, через низку технічних причин, а також вихідні дні, довідку про внесення застави було отримано тільки 05.08. Тому всупереч вимозі про негайне звільнення після внесення застави підозрюваний кілька днів перебував під вартою.

На подання Уповноваженого від 09.09.2024 Міністру юстиції про вжиття заходів зі спрощення механізму перевірки документа, що підтверджує внесення застави, поінформовано, що вживаються заходи щодо технічної реалізації процедури електронного обміну між ДСА та Казначейством, між ДСА та Мін'юстом інформацією про внесення застави, її зарахування на спеціальний рахунок відповідного територіального управління ДСА, яке здійснює організаційне та фінансове забезпечення діяльності суду, який обрав запобіжний захід у вигляді застави, або апеляційного суду, Вищого антикорупційного суду, який обрав такий запобіжний захід. На сьогодні електронну інформаційну взаємодію між Мін'юстом та ДСА не реалізовано.

8.2.3. Права ув'язнених (підозрюваних, обвинувачених) під час ухвалення процесуальних рішень про застосування заходів безпеки

Під час здійснення проваджень за численними зверненнями адвокатів та ув'язнених підтверджено інформацію про системні порушення слідчими НПУ, СБУ прав і свобод людини і громадянина при застосуванні законодавства України, що регулює застосування заходів безпеки та строки тримання осіб, взятих під варту, в ізоляторах тимчасового тримання та інших місцях утримання.

Наявна практика застосування національними органами досудового розслідування заходів забезпечення безпеки стосовно учасників кримінального провадження, яких утримують під вартою, у вигляді переведення зі слідчого ізолятора до ізоляторів тимчасового тримання, які підпорядковані відомству, на термін, що перевищує 10 діб, не відповідає міжнародним стандартам і рекомендаціям.

Згідно з пунктом 10.2 Європейських пенітенціарних правил (Рекомендація №R (2006)2 Комітету Міністрів держав-учасниць)[20], осіб, узятих під варту відповідно до рішення суду, та осіб, засуджених до позбавлення волі, потрібно утримувати тільки в пенітенціарних закладах. Ця рекомендація зумовлена загрозою неналежного поводження, коли орган, відповідальний за досудове розслідування, має право утримувати підозрюваних, щодо яких він здійснює розслідування.

За результатами розгляду подання Уповноваженого, направленого в липні 2024 року Генеральному прокурору, щодо перевірки законності та обґрунтованості таких процесуальних рішень органів досудового розслідування було надано доручення підрозділам Офісу Генерального прокурора і керівникам обласних прокуратур вивчити стан додержання вимог Закону України «Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві» під час прийняття рішень про застосування заходів безпеки щодо осіб, яким обрано запобіжний захід у виді тримання під вартою. У подальшому поінформовано, що в окремих випадках самими слідчими, а в інших – прокурорами скасовано постанови про застосування заходів безпеки, ув'язнених поміщено до слідчих ізоляторів.

Водночас заходів із запобігання аналогічним порушенням не вжито, а з огляду на неоднакову судову практику розгляду скарг на постанови слідчих про застосування заходів безпеки у вигляді тримання осіб, взятих під варту, в ізоляторах тимчасового тримання, законодавство в цій сфері потребує вдосконалення для його увідповіднення до міжнародних стандартів.

Окрім того, є випадки тримання особи, засудженої до позбавлення волі на певний строк, яка одночасно має процесуальний статус підозрюваного (обвинуваченого) в іншому кримінальному провадженні, в ізоляторах тимчасового тримання, що підпорядковані органам досудового розслідування.

У ВРУ зареєстровано проєкт Закону України від 28.08.2023 №9655 «Про внесення змін до статті 214 Кримінального процесуального кодексу України та деяких законів України щодо вдосконалення процедури забезпечення заходів безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві», спрямований на вирішення низки питань застосування заходів безпеки, зокрема стосовно осіб, які утримуються у місцях несвободи та мають одночасно різний процесуальний статус, а також виключення можливості утримання в ізоляторах

тимчасового тримання Національної поліції України осіб, стосовно яких застосовано запобіжний захід у вигляді тримання під вартою. Водночас у законопроєкті не передбачено врегулювання утримання ув'язнених у місцях несвободи, що підпорядковані іншим органам досудового розслідування.

8.2.4. Право на виконання ухвал слідчих суддів

Протягом року до Уповноваженого надходили скарги про невиконання органами досудового розслідування, прокурорами ухвал слідчих суддів судів першої інстанції, якими визнано протиправною їхню бездіяльність, що зокрема полягає у невнесенні відомостей про кримінальне правопорушення до ЄРДР після отримання заяви чи повідомлення про кримінальне правопорушення, у неповерненні тимчасово вилученого майна згідно з вимогами статті 169 КПК України, а також у нездійсненні інших процесуальних дій, які уповноважена особа органу досудового розслідування, прокурор зобов'язані вчинити у визначений цим Кодексом термін або ж скасувати незаконне рішення, при цьому слідчим суддею зобов'язано вчинити певні дії (внести до ЄРДР відомості за заявою про кримінальне правопорушення, повернути вилучене майно, розглянути клопотання тощо).

З інформації, отриманої під час розгляду скарг із цих питань, висновується, що головною причиною зволікання з виконанням ухвал слідчих суддів є несвоєчасне надсилання окремими судами, зокрема Печерським, Шевченківським районними судами Києва, таких судових рішень для виконання, а також незабезпечення судами контролю за їх виконанням всупереч вимогам статті 129-1 Конституції України.

До Уповноваженого звернувся адвокат С. в інтересах Б. щодо порушення прав останнього у зв'язку з неповерненням майна, вилученого під час обшуку в межах кримінального провадження, після постановлення ухвали слідчого судді Печерського районного суду Києва від 01.02.2024 про скасування арешту на це майно.

Секретаріат Уповноваженого 27.03.2024 надіслав лист до суду про вжиття заходів щодо звернення судового рішення до виконання. У відповідь у листі від 10.04.2024 суд поінформував, що ухвалу не було направлено на виконання через низку чинників, зокрема через надмірне судове навантаження. За результатами розгляду листа Офісу Уповноваженого завірену копію ухвали суду від 01.02.2024 скеровано для виконання на адресу органу досудового розслідування.

8.2.5. Право на судовий розгляд кримінального провадження у розумні строки

В умовах правового режиму воєнного стану проблема надмірної тривалості судового розгляду справ не втрачає своєї актуальності. З метою забезпечення права учасників кримінального провадження на справедливий судовий розгляд упродовж розумного строку 2024 року Законом України «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо забезпечення поетапного впровадження Єдиної судової інформаційно-комунікаційної системи», прийняття якого було рекомендовано Уповноваженим у Щорічній доповіді за 2022 рік, адаптовано судовий процес до умов воєнного стану, а також врегульовано норми кримінального процесуального законодавства України. Змінами до КПК України запроваджено можливість учасникам кримінального провадження брати участь у судовому засіданні в режимі відеоконференції поза межами приміщення суду з використанням власних технічних засобів та кваліфікованого електронного підпису. За допомогою

електронної форми зв'язку через використання підсистем «Електронний кабінет» та «Електронний суд» Єдиної судової інформаційно-комунікаційної системи вдалося врегулювати окремі питання комунікації між судом та учасниками кримінального провадження, а саме можливість отримувати інформацію про рух справи (дату призначення судового засідання), подавати документи до суду, знайомитися з матеріалами справи та, за письмовою заявою, отримувати копію судового рішення, прийнятого у кримінальному провадженні.

Результати моніторингу дотримання процесуальних прав у кримінальному процесі засвідчують, що такі обставини, як: фактичне припинення роботи окремих судів, що через російську військову агресію не мають можливості здійснювати правосуддя; проблеми з доступом до приміщень судів, територіальну підсудність яких змінено у зв'язку з розташуванням на тимчасово окупованих територіях або близькість до зони активних бойових дій; брак працівників апарату судів і суддів; систематичні загрози для життя і здоров'я людей через повітряні атаки; ускладнення з логістикою, зумовлюють суттєве перевантаження судової системи та тривалий розгляд кримінальних проваджень.

Засуджений Б. у лютому 2024 року поскаржився до Уповноваженого на порушення суддею Дзержинського районного суду Харкова його прав і вимог кримінального процесуального законодавства під час розгляду поданого ще в серпні 2023 року клопотання (подання) адміністрації установи, в якій він відбував покарання, про умовно-дострокове звільнення його від відбування покарання. Заявник зазначив, що на момент звернення установи виконання покарань із зазначеним клопотанням (поданням) строк невідбутої частини призначеного йому покарання становив сім місяців. У зв'язку зі зволіканням суддею з розглядом клопотання (подання), неодноразовим відкладенням судових засідань у справі без повідомлення причин порушено його право на умовно - дострокове звільнення.

У частині третій статті 539 КПК України визначено, що клопотання (подання) про вирішення питання, пов'язаного з виконанням вироку, розглядається протягом 10 днів з дня його надходження до суду суддею одноособово.

Внаслідок зволікання понад сім місяців з розглядом зазначеного подання не лише суттєво порушено визначений у частині 3 статті 539 КПК України термін вирішення питання, пов'язаного з виконанням вироку, а й право засудженого на вирішення питання про умовно-дострокове звільнення від відбування покарання. Тому за виявленим фактом зволікання суддею Дзержинського районного суду Харкова з розглядом справи, порушення права засудженого Уповноважений звернувся 01.04.2024 до ВРП з дисциплінарною скаргою, яку зареєстровано органом, уповноваженим здійснювати дисциплінарне провадження 04.04.2024, а 09.01.2025 передано дисциплінарному інспектору.

Для здійснення моніторингу дотримання процесуальних прав учасників кримінальних проваджень і міжнародних стандартів у сфері прав людини працівники Секретаріату Уповноваженого 2024 року відвідали 142 судові засідання та в режимі відеоконференції провели 33 моніторингові спостереження судового розгляду. Моніторинг здійснювався на судових засіданнях судів усіх інстанцій та охоплював суди, розташовані в 19 регіонах України, зокрема у Києві та Київській області проведено 41 спостереження, в Одеській області – 32, Дніпропетровській – 21, Полтавській – 19, Хмельницькій – 17, Івано-Франківській – 13, Чернігівській – 11, Харківській – 5, Донецькій – 3, Запорізькій – 2.

На підставі моніторингових спостережень констатується, що в умовах воєнного стану існують загрози, які перешкоджають реалізації права учасників кримінального провадження на розгляд справ у розумні терміни навіть у режимі відеоконференції. У зв'язку з оголошенням повітряних тривог і необхідністю перебування учасників судового провадження в укритті, відсутністю стабільного електропостачання та інтернету внаслідок обстрілів суди вимушені переривати судові засідання та відкладати розгляд справ. У своїх рішеннях ЄСПЛ продовжує констатувати порушення Україною прав, гарантованих статтею 6 Європейської Конвенції у зв'язку з недотриманням розумних термінів розгляду справ, що негативно впливає й на міжнародну репутацію держави.

За даними ВККСУ, залишається складною ситуація із забезпеченням суддівськими кадрами в апеляційних судах з розгляду цивільних і кримінальних справ, а також справ про адміністративні правопорушення (за винятком спеціалізованих), в яких станом на 01.01.2025 із 882 посад суддів за штатним розписом залишаються вакантними 536 посад, що становить 60,8%. Найбільше вакантних посад у Сумському апеляційному суді (84%), де призначено лише чотири судді із 25; у Харківському апеляційному суді (80%) – призначено 12 суддів із 60; у Черкаському апеляційному суді (75,8%) – призначено 8 суддів із 33; у Запорізькому апеляційному суді (75%) – призначено 10 суддів із 40; у Закарпатському апеляційному суді (72%) – призначено сім суддів із 25; у Дніпровському апеляційному суді (71,7%) – призначено 17 суддів з 60; у Чернігівському апеляційному суді (67,6%) – призначено 11 суддів із 34; у Тернопільському апеляційному суді (66,7%) – призначено 9 суддів із 27; в Одеському апеляційному суді (66,7%) – призначено 15 суддів із 45; у Рівненському апеляційному суді (65,2%) – призначено 8 суддів із 23; у Херсонському апеляційному суді (64,1%) – призначено 14 суддів із 39; в Івано-Франківському апеляційному суді (59,3%) – призначено 11 суддів із 27[21].

Станом на 01.01.2025 припинено роботу 169 місцевих загальних судів, територіальна підсудність судових справ яких визначена іншим судам[22]. Гранична кількість посад суддів місцевих загальних судів відповідно до визначеної на 2023 рік тимчасової кількості суддів у місцевих судах та без урахування даних про посади в судах, що не розпочали, припинили роботу або підсудність яких визначена іншому суду, становить 3756, вакантними є 939 посад суддів, що становить 25%[23].

2024 року ВККСУ ухвалено рішення про внесення ВРП подання з рекомендацією на відрядження 58 суддів до 35 судів через надмірний рівень судового навантаження, неможливість здійснення правосуддя у відповідних судах. Також унаслідок зміни територіальної підсудності судових справ ВККСУ до ВРП внесено подання з рекомендацією на відрядження 51 судді до 27 судів.

У зв'язку з виявленням проблеми із забезпеченням додержання процесуальних прав, вимог кримінального процесуального закону та інших законів України в Печерському районному суді Києва через надмірне навантаження та нестачу суддівських кадрів, 27.02.2024 Уповноважений звернувся до ВККСУ з рекомендацією про вжиття невідкладних організаційних заходів щодо оптимізації роботи цього суду. Судовими органами визначено необхідність відрядження шести суддів до цього суду з метою врегулювання рівня судового навантаження. У подальшому на підставі подання ВККСУ Вищою радою правосуддя ухвалено рішення про відрядження трьох суддів. Проте й такі заходи суттєво не вплинули на рівень суддівського навантаження у цьому суді.

8.2.6. Відсутність ефективних механізмів відновлення матеріалів проваджень

Пошкодження, знищення та захоплення адміністративних приміщень судів, органів прокуратури та досудового розслідування внаслідок повномасштабної агресії РФ є об'єктивними причинами порушення права на здійснення кримінального провадження у розумні терміни у зв'язку з втратою, знищенням повністю або частково матеріалів проваджень, утриманням їх на тимчасово окупованій території України.

До Уповноваженого звернувся громадянин К. зі скаргою на порушення процесуального права на здійснення судового провадження у розумні терміни. Зокрема питання полягало в перегляді судом апеляційної інстанції вироку Каланчацького районного суду Херсонської області від 20.12.2021.

Станом на 21.01.2022 кримінальне провадження за апеляційною скаргою захисника обвинуваченого К. перебувало у провадженні Херсонського апеляційного суду. Під час окупації Херсона у приміщенні апеляційного суду, яке було частково зруйноване внаслідок ракетного обстрілу, розміщувалася окупаційна адміністрація. Після відновлення з 12.06.2023 діяльності Херсонським апеляційним судом було проведено інвентаризацію судових справ, під час якої встановлено зокрема відсутність певної частини документів і матеріалів кримінального провадження стосовно К., без відновлення яких відповідно до порядку, визначеного статтею 615-1 КПК України, суд не має можливості завершити апеляційний розгляд справи.

В умовах воєнного стану органи прокуратури та судової влади продовжують вживати заходів щодо подальшого запровадження процесів цифровізації судових справ та їх збереження в електронному форматі для надання можливості учасникам кримінального процесу доступу до цих справ з метою відновлення втрачених матеріалів.

Згідно з інформацією ОГП станом на 30.09.2024 встановлено втрату 76 376 матеріалів кримінальних проваджень, які не завершилися направленням до суду обвинувального акта, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру, про звільнення особи від кримінальної відповідальності (дані постійно змінюються з об'єктивних причин, наприклад, деокупація територій, проведення інвентаризацій тощо).

З 2022 року до 30.09.2024 до суду прокурорами та слідчими за погодженням із прокурором подано 13 921 клопотання про відновлення втрачених матеріалів, з яких 9 613 задоволено повністю, у задоволенні 289 клопотань судами відмовлено, решта – на розгляді.

Можливість відновлення матеріалів втраченого кримінального провадження передбачено нормами КПК України, однак на практиці це не завжди вдається через труднощі з доступом до цих матеріалів, відсутність інформації про їх збереження, зокрема й у цифровому форматі.

Засуджений Р. неодноразово звертався до Уповноваженого про порушення його процесуального права на перегляд судом касаційної інстанції ухвалених стосовно нього судових рішень у кримінальному провадженні, матеріали якого внаслідок військової агресії РФ залишилися на тимчасового окупованій території Луганської області. За касаційними скаргами сторони захисту Верховний Суд 22.12.2021 та 07.02.2022 прийняв рішення про відкриття касаційного провадження та витребування матеріалів кримінального провадження стосовно Р. з Біловодського районного суду Луганської області, підсудність справ якого визначено

Першотравенському міському суду Дніпропетровської області. Оскільки матеріали справи судом першої інстанції було відновлено лише в частині ухвалених судових рішень, процесуального листування та журналів судових засідань, що не дає можливість суду касаційної інстанції здійснити повну та всебічну перевірку доводів касаційних скарг сторони захисту, 12.03.2024 Верховним Судом прийнято рішення про зняття з розгляду матеріалів кримінального провадження щодо Р. до їх відновлення в необхідному обсязі.

Питання ефективної процедури відновлення матеріалів кримінального провадження як гарантії забезпечення права учасників кримінального провадження на справедливий суд було предметом розгляду ЄСПЛ. У своїх рішеннях ЄСПЛ раніше вже досліджував, чи зробила держава усе можливе для організації судової системи таким чином, щоб гарантувати право на справедливий суд для заявників, на яких вплинули бойові дії. У рішеннях від 25.07.2017 у справі «Хлєбік проти України» (заява №2945/16)[24], від 11.02.2021 у справі «Куроченко та Золотухін проти України» (заяви №20936/16 та №53257/16)[25] суд визнав порушення статті 6 Європейської Конвенції, оскільки матеріали справ заявників не було відновлено.

30.10.2024 парламент прийняв за основу проєкт Закону України «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо удосконалення порядку здійснення кримінального провадження в умовах воєнного стану» (реєстр. №11265 від 16.05.2024)[26]. Законопроєктом пропонується врегулювати питання процедури відновлення матеріалів кримінальних проваджень, які повністю або частково знищено чи втрачено внаслідок збройної агресії РФ проти України, тимчасової окупації окремих територій України, ухвалення у зв'язку з цим під час досудового розслідування та судового розгляду процесуальних рішень, що впливають на права людини, зокрема щодо обраних запобіжних заходів. Уповноважений підтримує цю законодавчу ініціативу[27].

8.2.7. Право на своєчасну заміну невідбутої частини покарання у вигляді арешту на інші його види

28.03.2024 набрав чинності Закон України «Про внесення змін до Кримінального, Кримінального процесуального кодексів України та інших законодавчих актів України щодо удосконалення видів кримінальних покарань» № 3342-IX[28].

Цим законом в Україні запроваджено новий вид покарання за вчинення кримінального правопорушення – пробаційний нагляд. Уповноважений підтримував прийняття закону із техніко-юридичними правками, які були враховані під час прийняття остаточної редакції закону.

Варто звернути увагу, що відповідно до цього закону з дня набрання ним чинності засудженим, які відбувають покарання у вигляді арешту в арештних домах, замінюється невідбута частина покарання на інший вид покарання відповідно до статті 72 КК України.

Уповноваженому стало відомо, що особи, засуджені до покарання у вигляді арешту, продовжували перебувати в місцях несвободи всупереч положенням цього закону. Тому 01.04.2024 Уповноважений звернувся до Генерального прокурора з приводу перевірки дотримання вимог законодавства щодо заміни арешту на інші види кримінальних покарань. За результатами здійснених прокурорами перевірок з місць тримання затриманих або попереднього ув'язнення звільнено чотири незаконно утримуваних особи.

8.2.8. Забезпечення принципу справедливості та співрозмірності призначеного покарання за кримінальні правопорушення проти власності, вчинені в умовах воєнного чи надзвичайного стану

У березні 2022 року парламент України вніс зміни до частин четвертих статей 185–187, 189 та 191 КК України однакового змісту: ці положення доповнено кваліфікуючою ознакою здійснення злочинів «в умовах воєнного або надзвичайного стану»[29]. У липні 2023 року в новій редакції було викладено статтю 190 КК України[30]. З-поміж іншого, норму було доповнено згаданою вище особливо обтяжуючою обставиною. Унаслідок цих змін усі перераховані злочини, вчинені після набрання чинності згаданими законами, незалежно від обставин їх вчинення і інших кваліфікуючих ознак (повторність, попередня змова, проникнення, великий розмір тощо), суди кваліфікують за частиною четвертою (третьою) цих статей за ознакою «в умовах воєнного чи надзвичайного стану», яка передбачає покарання у вигляді позбавлення волі на строк від п'яти до восьми років.

Ці зміни призвели до значного зростання кількості особливо тяжких злочинів проти власності. Наприклад, якщо 2021 року за частиною четвертою статті 185 КК України засуджено 22 особи[31], то 2022 – 4329 осіб[32], а 2023 – 14808 осіб[33].

У зверненнях, що надійшли 2024 року до Уповноваженого від ГО «Східна правозахисна група» та Інституту стратегічних досліджень і безпеки, було наголошено, що за частиною четвертою статті 185 КК України 2022 року було засуджено 528 неповнолітніх осіб, а 2023 – 731, що призводило до призначення їм надмірно суворого покарання, та обґрунтовано необхідність звернення Уповноваженого до Верховної Ради з пропозицією внесення змін до КК України для пом’якшення покарання за кримінальні правопорушення проти власності, скоєні у воєнний час, зокрема неповнолітніми.

У судовій практиці були випадки, коли особу засудили до позбавлення волі на п’ять років із подальшим звільненням від відбування покарання на підставі статті 75 КК України за викрадення мобільного телефону вартістю 470 грн, парфумованої води на суму 520 грн, м’яса вартістю 500 грн та інші випадки. В аналізованій категорії кримінальних проваджень суди в більшості випадків, призначивши покарання у вигляді 5 років позбавлення волі і розуміючи очевидну його невідповідність тяжкості правопорушення, звільняють засуджених від його відбування з випробуванням.

У намаганнях вирішити проблему в липні 2024 р. парламент ухвалив Закон України № 3886-IX[34], який набрав чинності 09.08.2024. Цим законом підвищено «пороговий» рівень вартості викраденого майна для розмежування адміністративної та кримінальної відповідальності. Таким чином крадіжка на суму до 3028 грн стала дрібною й передбачає адміністративну відповідальність, а якщо сума викраденого майна перевищить 3028 грн – настає кримінальна відповідальність.

Прийняття Закону № 3886-IX, як зазначали його розробники, було необхідним для врегулювання судової практики застосування норм щодо притягнення до кримінальної відповідальності за крадіжку в умовах воєнного стану, яка засвідчує, що покарання за вчинення крадіжки за частиною четвертою статті 185 КК України не співмірне. Окремі зауваження та пропозиції Уповноваженого до законопроєкту було враховано під час його доопрацювання.

Проте Законом №3886-IX означеної мети не було досягнуто. Суди й надалі змушені застосовувати частину четверту статті 185 КК України до всіх випадків вчинення крадіжки на суму, що вже перевищує 3 028 грн. Наприклад, за частиною четвертою статті 185 КК України осіб засуджено за крадіжку велосипеда вартістю 7760 грн[35], туалетної води вартістю 3843 грн 50 коп.[36], шліфувальної машини вартістю 4 699 грн[37] тощо. У всіх цих випадках суди призначили покарання у вигляді 5 років позбавлення волі та із застосуванням статті 75 КК звільняли винних від відбування покарання з випробуванням.

Чинне правове регулювання відповідальності за таємне викрадення чужого майна з урахуванням змін, внесених Законом №3886-IX, має ознаки надмірності та непропорційності, чим порушує статтю 8 Конституції України. Ця проблема потребує комплексного законодавчого врегулювання. Уповноважений повторно надав Комітету Верховної Ради України з питань правоохоронної діяльності пропозиції щодо внесення змін до КК України, що дадуть змогу запровадити зниження кримінальної відповідальності за вчинення кримінальних правопорушень проти власності з використанням умов воєнного або надзвичайного стану з наданням суду можливості обирати вигляд і розмір покарання відповідно до ступеня суспільної небезпечності вчиненого діяння, вартості викраденого майна, особи винного та інших обставин, що пом'якшують чи обтяжують покарання. Крім того, запропоновано узгодження системоутворюючих положень Загальної частини КК України із змінами, що подані до Особливої частини КК України.

8.3. Права людини та конституційне судочинство

Співпраця Уповноваженого з КСУ – елемент механізму захисту конституційних прав і свобод громадян, особливо в період складних соціальних чи політичних викликів. Уповноважений є однією з ключових фігур у конституційній юстиції, забезпечуючи захист прав і свобод громадян. Адже і система правосуддя, і конституційна юстиція – це невід'ємні частини демократичної держави. Вони забезпечують баланс між державними інтересами та правами людини, сприяють правовій стабільності та верховенству права (правовладдю).

Основні напрями роботи Уповноваженого в конституційній юстиції:

(а) Внесення до КСУ конституційних подань щодо вирішення питання про відповідність Конституції України (конституційності) закону України чи іншого правового акта Верховної Ради України, акта Президента України та Кабінету Міністрів України, правового акта Автономної Республіки Крим; офіційного тлумачення Конституції України.

07.06.2024 Уповноважений звернувся до КСУ з конституційним поданням щодо конституційності положень про надання та використання відпусток під час воєнного стану. Так, виходячи з тлумачення норм Закону України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану» (№2136-IX)[38], роботодавець може: 1) одноосібно обмежувати надання щорічної основної відпустки 24 календарними днями на поточний робочий рік; 2)

переносити на період після припинення або скасування воєнного стану невикористані в період воєнного стану дні відпустки; 3) надавати невикористані дні відпустки, що перевищують 24 календарні дні, без збереження заробітної плати; 4) невикористані дні такої відпустки можуть надавати без збереження заробітної плати після припинення або скасування воєнного стану – до моменту використання днів відпусток, які були перенесені; 5) відмовити працівнику в наданні невикористаних днів щорічної відпустки в період дії воєнного стану.

Виплати за щорічні (основну та додаткові) відпустки є складовими заробітної плати. Невикористані дні щорічних відпусток не можуть надаватися за рішенням роботодавця без збереження заробітної плати, адже відповідно до статті 45 Конституції України щорічні відпустки є оплачуваними та їх тривалість визначається законами.

Що більше, відповідно до статті 64 Конституції України допускається обмеження прав на період воєнного стану, але не їх скасування. Отже, термін дії обмежень, встановлених унаслідок воєнного стану, повинен бути визначений і передбачений законом, а не діями роботодавця.

Уповноважений вважає, що оспорювані положення Закону №2136-IX, якими змінено порядок надання невикористаних днів щорічної основної відпустки на період дії, а також після припинення або скасування воєнного стану, є такими, що не відповідають частині першій статті 8, частинам другій та третій статтей 22, 45 та статті 64 Конституції України. З текстом конституційного подання можна ознайомитися на офіційних вебсайтах КСУ[39] або Уповноваженого[40].

10.07.2024 КСУ відкрив конституційне провадження за згаданим конституційним поданням Уповноваженого та ухвалою від 24.09.2024 визначив письмову форму конституційного провадження. 03.10.2024 КСУ на відкритій частині пленарного засідання у формі письмового провадження розглядав справу за цим конституційним поданням. Після дослідження матеріалів справи на відкритій частині пленарного засідання Суд перейшов до закритої частини пленарного засідання для ухвалення рішення.

Також 05.09.2024 Уповноважений скерував до КСУ конституційне подання про визнання таким, що не відповідає Конституції України (є неконституційним), положення частини другої статті 8 Закону України «Про Державний бюджет на 2024 рік» (№3460-IX)[41]. Так, частина друга статті 8 Закону № 3460-IX передбачає: «Визначити розмір мінімальної заробітної плати, який застосовується як розрахункова величина для обчислення виплат за рішеннями суду, на рівні 1600 гривень».

Уповноважений вважає, що оспорюване положення Закону не відповідає частині першій статті 8, статті 16, частині третій статті 22, частині четвертій статті 41, частині першій статті 50, статті 56, частині четвертій статті 62 та частині другій статті 95 Конституції України.

У конституційному поданні Уповноважений зокрема зазначив, що впровадження положення частини другої статті 8 Закону №3460-IX призвело до зменшення розміру доплати до пенсії, на яку громадяни легітимно очікували.

Що більше, провідні фахівці в галузі фінансового та трудового права на запити Секретаріату Уповноваженого одностайно висловили сумніви у відповідності Конституції України припису

«визначити розмір мінімальної заробітної плати, який застосовується як розрахункова величина для обчислення виплат за рішеннями суду, на рівні 1600 гривень», що міститься у частині другій статті 8 Закону №3460-XI.

Обговорення Державного бюджету на 2025 рік показало, що порушені в конституційному поданні питання не втратили актуальність. Проблема виплати підвищення до пенсії непрацюючим пенсіонерам, що проживають на території радіаційного забруднення, є нагальною та вимагає негайного вирішення. Уповноважений вважає, що слід присвятити особливу увагу цьому питанню, адже це дасть змогу забезпечити повне та своєчасне виконання судових рішень і гарантувати соціальний захист найбільш вразливих верств населення. Це можливість для держави демонструвати свою відповідальність перед громадянами та забезпечити верховенство права. А тому Уповноважений тримає на особистому контролі питання захисту прав і свобод громадян, які потерпіли від наслідків Чорнобильської катастрофи, та вживає всіх можливих заходів для поновлення їх прав.

З текстом конституційного подання можна ознайомитися на офіційних вебсайтах КСУ[42] або Уповноваженого[43].

18.09.2024 КСУ відкрив конституційне провадження за конституційним поданням Уповноваженого, а 01.10.2024 Суд визначив розглянути справу у формі письмового провадження. 28.11.2024 на відкритій частині пленарного засідання Великої палати КСУ розпочато розгляд справи у формі письмового провадження. Суд дослідив матеріали справи на відкритій частині та перейшов до закритої частини пленарного засідання для подальшого обговорення питань, пов'язаних із конституційним провадженням у цій справі, та ухвалення рішення.

(b) Висловлення позиції (*amicus curiae*) Уповноваженого за конституційними скаргами та конституційними поданнями, що перебувають на розгляді у КСУ

Висновки *amicus curiae* Уповноваженого в конституційних провадженнях, відкритих за конституційними скаргами, сприяють підвищенню якості конституційної юстиції, формуванню незалежного та обґрунтованого рішення, розширюють взаємодію між КСУ та національною інституцією захисту прав людини.

Уповноважений 2024 року надав ряд висновків, зокрема з урахуванням поставлених суддею-доповідачем запитань, щодо конституційних подань і скарг, які перебувають на розгляді в Суді:

1. У лютому 2024 року Уповноважений надав висновок до КСУ з урахуванням поставлених суддею-доповідачем питань щодо конституційної скарги щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремого положення частини першої статті 423 ЦПК України, згідно з яким «рішення, постанова або ухвала суду, якими закінчено розгляд справи, що набрали законної сили, можуть бути переглянуті за нововиявленими або виключними обставинами». Суб'єкт права на конституційну скаргу стверджує, що його фактично позбавлено права ефективно захистити та поновити свої права, порушені застосуванням у його справі неконституційного припису, «яким закінчено розгляд справи»[44].

2. У листопаді 2024 року Уповноважений надав висновок до КСУ з урахуванням поставлених

суддею-доповідачем питань щодо конституційного подання Верховного Суду щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремого положення абзацу другого пункту 3 Порядку відшкодування особами витрат, пов'язаних з їх утриманням у вищих навчальних закладах із специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку поліцейських, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12.04.2017 №261[45].

3. У листопаді 2024 року Уповноважений надав висновок до КСУ щодо висловлення позиції Уповноваженого стосовно питань, порушених у конституційній скарзі щодо відповідності Конституції України (конституційності) пункту 3 розділу II «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України» від 06.12.2016 №1774-VIII. На думку заявниці, з прийняттям пункту 3 розділу II «Прикінцеві та перехідні положення» Закону №1774 відбулося фактичне зменшення розміру доплати до її пенсії як непрацюючому пенсіонеру, що проживає на території радіоактивного забруднення, порівняно з раніше встановленими статтею 39 Закону №796 виплатами, що вказує на звуження змісту та обсягу її прав, у результаті чого порушено право власності автора клопотання (частини перша, четверта статті 41 Конституції України). Також вважає, що оспорювані приписи Закону №1774 порушують принцип правової визначеності як складника принципу верховенства права; рівність людей у правах; є дискримінаційними[46].

4. У грудні 2024 року Уповноважений надав висновок до КСУ з урахуванням поставлених суддею-доповідачем питань стосовно конституційної скарги щодо відповідності Конституції України (конституційності) статті 188-40 КУпАП, статті 22 Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини»[47].

5. У грудні 2024 року Уповноважений надав висновок до КСУ з урахуванням поставлених суддею-доповідачем питань стосовно конституційної скарги щодо відповідності Конституції України (конституційності) частини першої статті 1 Закону України «Про альтернативну (невійськову) службу» від 12.12.1991 №1975-XII[48]. Конституційні провадження за вказаними конституційними скаргами та конституційним поданням тривають.

(c) Внесення Уповноваженим пропозицій щодо вдосконалення законодавства України у сфері захисту прав і свобод людини та громадянина на виконання ухвалених рішень КСУ, а також вжиття заходів недопущення порушення прав і свобод у разі відтермінування втрати чинності визнаного судом неконституційного положення закону

Протягом 2023–2024 років КСУ було ухвалено 25 рішень, з них у дев'яти рішеннях наголошується, що після визнання положень законодавства неконституційними Верховна Рада повинна привести нормативне регулювання у відповідність із Конституцією України та правовою позицією суду. Водночас КСУ відзначав відтермінування втрати чинності визнаного судом неконституційного положення закону.

Уповноважений, не очікуючи дій парламенту, 2024 року надав пропозиції змін до законодавства, спрямовані на виконання рішень КСУ. Такі ініціативи були покликані усунути прогалини в законодавстві, відновити конституційні права громадян і забезпечити дотримання принципу верховенства права.

22.11.2023 КСУ ухвалив Рішення №10-р(II)/2023 у справі за конституційними скаргами Дорошко О.Є., Євстіфеєва М.І., Кушаби І.П., Якіменка В.П. щодо відповідності Конституції

України (конституційності) пунктів 1, 5 частини шостої статті 19, пункту 2 частини третьої статті 389 ЦПК України (щодо гарантування права на судовий захист у малозначних спорах) та визнав такими, що не відповідають Конституції України (є неконституційними), пункти 1, 5 частини шостої статті 19 ЦПК України. Додатково в рішенні було зазначено, що визнані неконституційними приписи втрачають чинність через шість місяців із дня ухвалення рішення КСУ. ВРУ було доручено увідповіднити нормативне регулювання, установлене пунктами 1, 5 частини шостої статті 19 ЦПК України, до Конституції України та зазначеного рішення[49].

Положення ЦПК, що стали предметом конституційного контролю, визначали критерії для віднесення справ до категорії малозначних. Зокрема пункти 1, 5 частини шостої статті 19 ЦПК України встановлювали, що малозначними є справи, у яких ціна позову не перевищує 100 розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб (пункт 1), та справи про захист прав споживачів із ціною позову, що не перевищує 250 розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб (пункт 5). КСУ дійшов висновку, що встановлення таких високих грошових критеріїв для визначення справ як малозначних не відповідає принципу співмірності та спотворює розуміння суті малозначних справ. Таким чином КСУ визнав, що зазначені положення порушують конституційні принципи рівності та верховенства права, оскільки вони можуть обмежувати право на судовий захист у малозначних спорах.

До парламентського Комітету з питань правової політики Уповноважений надав пропозиції щодо вдосконалення цивільного процесуального законодавства на виконання згаданого Рішення КСУ.

У лютому-березні 2024 року у Верховній Раді України зареєстровано законопроєкти реєстр. №11026, №11026-1 та №11053 щодо гарантування права на судовий захист у малозначних спорах та які спрямовані на виконання ухваленого рішення КСУ. Законопроєкт реєстр. №11026 врахував надані Уповноваженим пропозиції, що було зазначено на засіданні Комітету Верховної Ради України з питань правової політики у квітні 2024 року. Комітет рекомендував прийняти за основу законопроєкт реєстр. №11026, а решту – відхилити. 19.06.2024 Закон прийнято, а 19.07.2024 він набрав чинності.

РЕКОМЕНДАЦІЇ

Міністерству юстиції України:

- розробити та внести на розгляд Кабінету Міністрів України проєкт Закону щодо вдосконалення положень ст. 214 КПК України в частині забезпечення правової визначеності;
- розробити та внести на розгляд Кабінету Міністрів України проєкт Закону щодо внесення змін до абзацу другого частини четвертої ст. 202 КПК України та до третього речення частини сьомої ст. 20 Закону України «Про попереднє ув'язнення» від 30.06.1993 №3352-XII у частині заміни слів «робочого дня» на «календарного дня», що

забезпечить скорочення строку перевірки документа, що підтверджує внесення застави як запобіжного заходу;
- розробити та внести на розгляд Кабінету Міністрів України проєкт Закону щодо врегулювання порядку тримання осіб, до яких застосовано запобіжний захід у вигляді тримання під вартою, та осіб, засуджених до позбавлення волі, що мають процесуальний статус підозрюваного (обвинуваченого) в інших кримінальних провадженнях, при застосуванні до них заходів безпеки, відповідно до міжнародних правових норм і стандартів поводження з ув'язненими.

Офісу Генерального прокурора, Національній поліції України, Державному бюро розслідувань:

- проаналізувати практику, зокрема судову, розгляду 2024 року скарг на бездіяльність уповноважених осіб, що полягала у невнесенні відомостей до ЄРДР після отримання заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення;
- забезпечити систематичний моніторинг дотримання вимог ст. 214 КПК України щодо строків надання витягу з ЄРДР, зокрема заявникам з числа близьких родичів і членів сімей осіб, які зникли безвісти за особливих обставин.

Державній судовій адміністрації України:

- внести зміни до Інструкції з діловодства в місцевих та апеляційних судах України, затвердженої наказом Державної судової адміністрації України від 20.08.2019 №814, якими визначити порядок видачі виконавчих документів судами, територіальну підсудність яких змінено, а також порядок звернення до виконання судових рішень судів, територіальну підсудність яких змінено.

Державній казначейській службі України, ДСА, Мін'юсту:

- завершити налаштування електронної інформаційно-комунікаційної системи взаємодії для забезпечення цілодобового обміну даними про внесення коштів на спеціальний рахунок у разі застосування застави як запобіжного заходу.

Головам місцевих загальних судів:

- забезпечити систематичну перевірку (моніторинг) дотримання у судах вимог закону в частині своєчасності звернення до виконання ухвал слідчих суддів.

ВККСУ, ВРП:

- в ухваленні рішень з питань суддівської кар'єри, організації роботи окремих судів, «вирівнювання» суддівського навантаження враховувати необхідність забезпечення державою права учасників судового процесу на розгляд справи упродовж розумного строку, зокрема в судових справах, які тривалий час перебувають у провадженні.

[1] Вебсайт ВРП. ВРП ухвалила внести Президентові України подання про призначення 464 суддів протягом січня – листопада 2024 року: https://hcj.gov.ua/news/vrp-uhvalyla-vnesty-prezydentovi-ukrayiny-podannya-pro-pryznachennya-464-suddiv-protyagom

[2] Вебсайт ВРП. ВРП визначила 23 грудня 2024 року днем початку роботи служби дисциплінарних інспекторів: https://hcj.gov.ua/news/vrp-vyznachyla-23-grudnya-2024-roku-dnem-pochatku-roboty-sluzhby-dyscyplinarnyh-inspektoriv

[3] https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/a0f3eaa6-7eee-11ee-99ba-01aa75ed71a1/language-en

[4] Рішення Європейського суду з прав людини в справі «ЗУБАК ПРОТИ ХОРВАТІЇ» (ZUBAC v. CROATIA) (Заява№40160/12): file:///C:/Users/krasylivska/Downloads/CASE%20OF%20ZUBAC%20v.%20CROATIA%20-%20Ukrainian%20Translation]%20by%20OSCE%20Ukraine%20%20%20%20%20(2).pdf

[5] Інструкція з діловодства в місцевих та апеляційних судах України, затверджена наказом Державної судової адміністрації України 20 серпня 2019 року №814 (у редакції наказу Державної судової адміністрації України від 17 жовтня 2023 року № 485): https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0814750-19#Text

[6] Положення про порядок функціонування окремих підсистем (модулів) Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи затверджено Рішенням Вищої ради правосуддя 17 серпня 2021 р. №1845/0/15-21: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1845910-21#Text

[7] На Полтавщині батьки підлітків, які зґвалтували малолітнього хлопця, обійшлися штрафом у 850 грн – ТСН, 31.08.2024: https://tsn.ua/ukrayina/na-poltavschini-batki-pidlitkiv-yaki-zgvaltuvali-malolitnogo-hlopcya-obiyshlisya-shtrafom-u-850-grn-2651118.html

[8] Закон України «Про виконавче провадження», Розділ XIII Прикінцеві та перехідні положення, пункт 10^2: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1404-19/conv#n727

[9] Порядок автоматизованого арешту коштів/електронних грошей боржників на рахунках/електронних гаманцях, відкритих надавачами платіжних послуг з обслуговування рахунків, емітентами електронних грошей, зареєстрований у Міністерстві юстиції України 16 квітня 2019 р. за №399/33370, зі змінами, внесеними наказом Міністерства юстиції України 30.12.2024 №3796/5, зареєстрованим в Міністерстві юстиції України 31 грудня 2024 року за №2042/43387: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z2042-24#n4

[10] Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційною скаргою Плескача В'ячеслава Юрійовича щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень частини третьої статті 307, частини третьої статті 309 Кримінального процесуального кодексу України від 17.06.2020 № 4-р(II)/2020: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/va04p710-20#Text

[11] Вебсайт «Судова влада України». Статистика за 2024 рік: https://court.gov.ua/inshe/sudova_statystyka/zvit_dsau_2024

[12] Вебсайт «Судова влада України». Статистика за 2023 рік: https://court.gov.ua/inshe/sudova_statystyka/zvit_dsau_2023

[13] Вебсайт «Судова влада України». Статистика за 2024 рік: https://court.gov.ua/inshe/sudova_statystyka/zvit_dsau_2024

[14] Там само

[15] Закон України «Про прокуратуру» від 14.10.2014 № 1697-VII, частина друга ст. 25: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1697-18#Text

[16] Постанова Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду від 30.09.2021 у справі №556/450/18: https://reyestr.court.gov.ua/Review/100109396

[17] Постанова Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду від 20.04.2023 у справі №373/18/23: https://reyestr.court.gov.ua/Review/110453692

[18] Закон України «Про попереднє ув'язнення» від 30.06.1993 № 3352-XII, частина сьома статті 20: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3352-12#Text

[19] Постанова Кабінету Міністрів України від 07.12.2023 №1283 «Про внесення змін до Порядку внесення коштів на спеціальний рахунок у разі застосування застави як запобіжного заходу»: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1283-2023-%D0%BF#Text

[20] Європейські пенітенціарні правил (Рекомендація № R (2006)2 Комітету Міністрів держав-учасниць), пункт 10.2: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_032#Text

[21] Вебсайт ВККСУ. Облік посад суддів: https://vkksu.gov.ua/oblik

[22] Вебсайт ВРП. Інтерактивна онлайн-мапа судів, територіальну підсудність судових справ яких змінено: https://hcj.gov.ua/pidsud-map

[23] Вебсайт ВККСУ. Облік посад суддів: https://vkksu.gov.ua/oblik

[24] Рішення ЄСПЛ від 25.07.2017 у справі «Хлєбік проти України» (Заява № 2945/16): https://rm.coe.int/case-of-khlebik-v-ukraine-1-ukr-ed/1680738311

[25] Рішення ЄСПЛ від 11.02.2021 у справі «Куроченко та Золотухін проти України» (заяви №20936/16 та №53257/16):